

21.06.2015

ד' תמוז תשע"ה

נייר עמדה בנושא התעמרות בגננות

"התנהגות פוגענית בעבודה היא התנהגותו של אדם בעבודה הנוהג באחר ברשעות באופן עקבי ומתמשך, על פי רוב על ידי מניפולציות רגשיות, איומים, שתלטנות, השפלה או מידור, פוגע בו ומסב לו סבל ומצוקה רגשית וגופנית ומקשה עליו לבצע את עבודתו כהלכה". (המגפה השקטה במקומות העבודה, איתן מאירי, 2013)

גננות רבות חוות התעמרות מתמשכת במהלך שנות עבודתן. מרבית העוסקות במקצוע הן נשים, בעלות מחויבות ואחריות אישית גבוהה, הבוחרות במקצוע מתוך תחושת שליחות ורצון לתת מעצמן למען הזולת. תכונות אלו מנוצלות על ידי המעסיק, קרי -משרד החינוך, עד כדי ניצולן והעסקתן מעבר לשעות העבודה, בניגוד לחוקי העבודה וללא תגמול כספי.

כיצד זה בא לידי ביטוי?

הצבת דרישות לא ריאליות: *העמסת עבודה ומטרות בהיקף שחורג ממסגרת שעות העבודה בגן וממסגרת שעות העבודה הנוספות *הנחתת רפורמות שהותאמו מראש לבתי הספר ואינן תואמות את המציאות בגנים *מתן הוראות סותרות, ומעורפלות *אי הנגשת מידע בדבר זכויותיה של הגננת *פגיעה הדרגתית באוטונומיה של הגננת *חדירה לזמנה הפרטי ודרישה לזמינות גבוהה מעבר לשעות העבודה (גם ביום החופשי) *נקיטת סנקציות ואפליה במתן הטבות וזכויות (מחשב, הכשרה).

אולם, ההתעמרות הקשה ביותר היא הצבת הגננת, המופקדת על ילדים חסרי ישע, במקום בו היא נאלצת בודעין לפגוע ברווחתם ובהתפתחותם הפיזית, הנפשית והחברתית. עצם החלת רפורמות שמטרותיהן אינן ניתנות להשגה בתנאים הקיימים כיום בגני הילדים, מבחינת היחס בין מבוגרים לילדים, תנאים פיזיים בלתי הולמים וסדר יום שאינו מותאם לגיל הילדים (הזנה במועד, פינות מנוחה וכדומה), מעמידים את הגננת במצב הגורם לדיסוננס המקשה על תפקודה עד כדי תסכול, ייאוש, פגיעה נפשית, שחיקה ונטישת המקצוע.

מדוע שותקות הגננות?

הפגיעה במעמד הגננת ובאוטונומיה שלה נעשתה באופן הדרגתי, תוך הסכמה של האיגוד המקצועי, שחתם על הסכמים קיבוציים עם המעביד. מרבית הגננות חוששות להתלונן פן יבולע להן, ועם הזמן אימצו את גישת הארגון היציג ומאמינות "שככה זה צריך להיות". לראיה, לא מכבר הצהירה יו"ר תא הגננות בבית הדין: "גננות עבדו המון שעות בהתנדבות"

האיגוד המקצועי מאגד תחתיו הן את הגננות והן את המפקחות, שהן הממונות הישירות על הגננות. במצב זה האיגוד שאמור להגן על הגננת מתקשה לעשות זאת בשל מחויבותו כלפי המפקחות, שגם אותן הוא אמור לייצג. לכאורה, ניגוד האינטרסים עומד לגננת לרועץ.

תוצאות ההתעמרות:

1. תחלופה גבוהה של גננות. גננות איכותיות ומיומנות פורשות ממשרד החינוך, בשל חוסר סיפוק בעבודה, תחושת פגיעה ותסכול וכן תגמול בלתי הולם ביחס למשימות הנדרשות בעבודה.
2. שיעור גבוה של היעדרויות מעבודה, ימי מחלה ותאונות עבודה. על כך ניתן לקרוא בנספח 1 המצורף, המספר את סיפורן יוצא הדופן של קבוצת גננות באחד היישובים בארץ.
3. גננות מדווחות על הופעת תסמינים רגשיים ופיזיים, הבאים לידי ביטוי בתחושות תסכול, ייאוש, חוסר מוטיבציה, אובדן חדות העבודה, ירידה בדימוי המקצוע וכדומה. על כך מעידים ממצאי סקר שנערך בקרב כ- 100 גננות ברחבי הארץ ומצורף בנספח 2.

הפתרונות המוצעים:

- הכרה במורכבות תפקיד הגננת המנהלת מוסד חינוכי, והתאמת תנאי העסקתה ודרישות העבודה לתנאים הקיימים כיום בגני הילדים.
- שינוי הגדרת תפקיד המפקחת לתפקיד בעל משמעות חיובית המותאם לצורכי הגננת: מאמנת, מדריכה, מלווה או יועצת. במקביל יש להעביר את ההחלטה בדבר קידומה של הגננת לגוף שיבחן את זכאותה בהתאם לפרמטרים קבועים ומדידים.
- הקמת גוף או מנגנון נטרלי שיאפשר הגשת תלונה על התעמרות, בחינתה וחקירתה בצורה הוגנת, תוך הבטחה שהגננת המתלוננת לא תיפגע או תפוטל בשל כך.
- הקמת איגוד מקצועי נפרד לגננות, שימנע את ניגוד האינטרסים הקיים כיום באיגוד המייצג את העובד (הגננת) והמעביד (המפקחת) כאחד.
- בחינת התאמתן של הרפורמות, המטרות ודרישות העבודה על ידי אנשי מקצוע מהשטח, אנשי אקדמיה ומחקרים.
- כמו כן, יש ליישם את תוצאות המחקרים הפנימיים שנערכו על גני הפיילוט, טרם החלת הרפורמות על כלל הגנים.

לסיכום: השלכות ההתעמרות על תפקוד הגננות, אינן באות לידי ביטוי רק בהיבט הכלכלי (פרישה, היעדרויות, תאונות עבודה ותפקוד חסר). חמורה מכך היא הפגיעה בנפשם וברוחותם של ילדי הגן המתחנכים ע"י גננת מתוסכלת, מושפלת ושחוקה. הפגיעה היא בחוסנו של דור העתיד, המשאב האנושי החשוב ביותר לחברה הישראלית. גננת שאינה מועצמת לא תוכל לשמש מודל חיובי לחיקוי בעיני הילדים.

אשמח לעמוד לרשותכם בביצוע מחקר מקיף שיבחן את היקף התופעה בקרב הגננות בארץ.

בברכה,

עופרה כהן – יו"ר ארגון גננות מחנכות

בעלת וותק של 35 שנים כגננת במשרד החינוך.

נייד: 054-6430406

דוא"ל: ofra1711@gmail.com

העתקים:

ח"כ א. דרעי – שר הכלכלה

ח"כ נ. בנט – שר החינוך

ח"כ ע. ת. סלימאן- יו"ר הועדה לקידום האישה ולשוויון מגדרי וחברי הועדה

ח"כ א. אלאלוף, יו"ר ועדת העבודה וחברי הועדה

ח"כ מ. מיכאלי

אבי ניסנקורן – יו"ר ההסתדרות

ד"ר אורית קמיר – המרכז הישראלי לכבוד האדם

איתן מאירי – פסיכולוג ומומחה למניעת התעמרות בעבודה

המרכז לקידום מעמד האישה

שדולת הנשים

דר' גלית דשא, יו"ר השדולה למעמד האישה

ארז פרלמוטר, "כל זכות"

דליה, עבודה שחורה

נספח 1: 6 מתוך 14 – האומנם צירוף מקרים?

תיאור המקרה אירע באחד היישובים במחוז ירושלים המונה 14 גנים במגזר הממלכתי.

במהלך שנת הלימודים הנוכחית 6 גננות נפגעו במהלך יום עבודתן בגן ועד עצם היום הזה שוהות בחופשת מחלה/תאונת עבודה ממושכת. שתי גננות לקו באירוע מוחי, גננת אחת לקתה באירוע לבבי, גננת נוספת מעדה בגן ושברה חוליה בעמוד השדרה, ושתי גננות נוספות הושבתו מעבודה מסיבות רפואיות. כולן פתחו את שנת הלימודים ואף לא אחת מביניהן תסיים את שנת הלימודים עם ילדי הגן.

יהיו שיאמרו: צירוף מקרים מצער, ואני שואלת האומנם?

כמי שעוקבת מקרוב אחר הפגיעה החמורה בתנאי ההעסקה של הגננות, בעקבות ההסכם הקיבוצי משנת 2008 המכונה "אופק חדש", והחלת חוק חינוך חינוך חינוך שלוש המכונה "חוק טרכטנברג", אני מתקשה לקבל אמירה זו.

עם החלת רפורמת "אופק חדש", ובהמשך לכך החלת "חוק טרכטנברג", נשמעת בבירור זעקתן הרמה של גננות ברחבי הארץ, על קושי רב להעניק חינוך מיטבי והולם לילדי הגן, על לחץ הולך וגובר בעבודה, על קושי למלא אחר דרישות המשרד העומדות בחוסר הלימה לתנאי השטח ועל תחושת תסכול, שחיקה ותשישות. במסגרת הרפורמה הוארך יום הלימודים ובמקביל ניטלו מהגננת 3 שעות שבועיות שהוענקו לה טרם ההסכם, שעות שיועדו למילוי כלל המטלות הנדרשות מעבר לשעות העבודה הפרונטאליות. גריעתן של שעות אלו הביאה לכך שכיום הגננות נאלצות למלא את המטלות על חשבון זמן החופשי וללא תגמול.

נספח 2 - מתוך ממצאי סקר שנוערך בקרב כ-100 גננות מרחבי הארץ

בתשובה לשאלה: כיצד השפיעה עלייך ועל ניהול הגן כניסתם של גילאי 3 לגן?

- אני מרגישה חולשה וחוסר אונים, גם של הורים גם של הצוות. מחד מופעלים עלינו לחצים לסייע להורים ומאידיך, אין לנו את התנאים והכלים המתאימים.
- בשנה הבאה לא רוצה להיות גננת. הכמות המאייסה עלי את המקצוע. עניין הגמילה מעסיק ומטריד אותנו לאורך היום כיוון שהפספוסים מתרחשים בזמני מפגש או פעולה בקבוצה וזה מחייב הפסקת הפעילות השוטפת לצורך הטיפול בילד. לא רוצה יותר.
- בגן מתחנכים 35 ילדים והם צריכים השגחה פרטנית במשימות שונות במהלך היום וזה הופך את ניהול הגן לבלתי אפשרי!
- כאשר יש ילדים עם קשיי התנהגות, כאשר מספר הילדים כה גבוה על שני אנשי צוות הנפגעים העיקריים הם בני ה-3 ש"צריכים" להסתדר לבד בהרבה תחומים שאינם יודעים לעשות זאת ללא תיווך המבוגרים. הצוות קורס מעומס ותסכול. לא מספיקים להגיע לתכנים לימודיים בצורה מסודרת. קושי לקיים מפגשים במליאה בגלל פערים בגיל וביכולת הקשב. עסוקים יותר בהישרדות מאשר בלמידה משמעותית.
- יש ימים שאני מרגישה שאני לא יודעת מה אני עושה בגן. אני חוזרת על ארבע הביתה. ובעיקר עצובה על עצמי, על הילדים ועל מצב החינוך.
- המצב בלתי נסבל. אין תנאים מתאימים לטיפול ניקוי והחלפה. הצוות הופך להיות חסר סבלנות ונרגן, הסייעת יושבת שעות ארוכות בשירותים כשגננת נותרת לבדה עם שאר הילדים לכבות שריפות ולהעניק תיווך עד כמה שאפשר. כולנו משלמים מחיר נפשי ופיזי על המצב הנורא הזה
- אני מרוסקת ומעדיפה לעשות הסבה נמאס לי לטפל כל היום בקקי מרוח, הריח בגן מגעיל אותי ואני לא מצליחה לעמוד באירועי היום
- מספר ילדים גדול ועומס דרישות. ילדים לא גמולים, הורים מתלוננים, התעסקות בניקיון והחלפות, צוות ממורמר, ילדים מתוסכלים, חוסר פנאי להעשרה.
- אני חשה אכזבה כאשר אני מצליחה להגיע לנושאים ולקדם את הילדים בשל העומס והעבודה סביב דברים "שוליים" במקום לעזור לילדים להתפתח בכיוון הנכון להם.
- בעיקרון המשימות מנותקות מהצורך האמיתי המאפיין את השלב ההתפתחותי של ילדי הגן. הכוונה לדרישות משרד החינוך והתיעוד הבלתי נגמר. כמו כן השעות הרבות שאני משקיעה מעבר לשעות העבודה שאין עליהן תמורה הולמת מבחינת השכר.

- העבודה בגן מאד קשה, אין מנוחה. מלבד זאת כל עבודת הניירת והדוחות, 3 פעמים בשנה למפקחת מיפויים, וניירת פשוט מותיר אותי באפיסת כוחות מידי שנה. רעיונות שתכננתי נפלו בדרך, כי הכוחות הלכו לניסיון קידום כל ילד ביחס לעצמו, זו המטרה זו השאיפה ומדכאת ההרגשה שלא הצלחתי עם כולם כי זה תפקידי.
- אני מרגישה לחץ אדיר וחוסר יכולת לממש את התוכניות הפדגוגיות שלי, אני עסוקה עם הצעירים, שבוכים ובצהרים עייפים, ישנן תקלות חברתיות. אני יודעת שאם הילדים הצעירים לא היו בגני העבודה הייתה מיטבית יותר, הבוגרים יוצאים נפגעים. אני מפסיקה פעילות בקבוצה עם הבוגרים, כי הסייעת היחידה צריכה להחליף לילד בלתי גמול, ונשארת בחלק גדול מהיום לבד עם כל הילדים.
- מרגישה שאין לי שום דרך לספק מענה אמיתי לכל צרכי הילדים. דבר שמסתכל מאוד את כל הצדדים.
- עומס רב לעיתים לא מצליחים כלל לעבוד עם הבוגרים כי עסוקים עם הלא-גמולים, עייפות רבה של הצוות וקושי של הורים שכל יום מקבלים חבילה ומאשימים את הצוות בכך שילדים שכבר גמולים מפספסים כי אין מי שיעזור להם
- יש לי תחושה של לחץ ופחד שמא נפספס מקרה של אלימות או השתוללות מסוכנת מטעמים של חוסר בכוח אדם. הם מאוד קטנים וצריכים להיות כל הזמן בהשגחה צמודה
- יש קושי רב לתפקד במצב כזה ובכלל בכמות כזאת של ילדים בכיתה ועוד להוסיף את הילדים שלא גמולים ועדיין לא בשלים למסגרת חינוכית כזאת. העול מאוד מכביד עלינו
- אני מתקשה לתפקד כבשנים עברו. הסייעת מבלה חלק גדול מזמנה בטיפול בצעירים, החלפה, סיוע, חיבוק ותמיכה. לכן אני נותרת בחלק גדול משעות היום לבד עם קבוצת ילדים גדולה. מה שלא מאפשר עבודה בקבוצות קטנות וקידום של הבוגרים. אמנם יש בת שרות לאומי, אולם היא לא הוכשרה טרם הכניסה לגן ואני אמורה להכשירה תוך כדי תנועה.
- אני חשה תסכול שלא מצליחה לבצע את היעדים שהצבתי לעצמי, מוצאת את עצמי מתנהלת מול ילדים קטנים מאוד כשהמסגרת החינוכית לא מתאימה להם.